

אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה" — שהחפרון בקרבן שנזבח שלא לשמה הוא שאינו פומר את האדם מחיובו, היינו שאין בכוחו לפעול על האדם — הנה חסרונו זה (שבו קאי בריש המס') נדגש במיוחד ע"י דיני סיום המס': אפילו בכמה (ע"פ נביא — שבה איירי בעיקר בסיום המס') נמשכת תקדושה גם על האדם המקריב (אעפ"י שהתפשטות ופעולת הקדושה דכמה בכלל — אינה כזו שבביהמ"ק), על אחת כו"כ בביהמ"ק שעיקר ענינו (קרבנות) חובה שעל הציבור (והיחיד) — זה שפועל וממשיך קדושה ע"י הקרבן.

להמשיך הקדושה ממנו וחוצה, משא"כ קרבן בביהמ"ק⁴³.

ופעין זה הוא החילוק שבין ההקרבה בכמה בשעת התירה — להקרבה בכמה ע"פ נביא: הקרבן בכמה סתם אין כחה לפעול גם חוץ ממנה — על האדם, משא"כ ההקרבה ע"פ נביא פועלת גם בהאדם.

ז. וע"פ הנ"ל, שהסוגיא בסיום מס' זבחים איירי בעיקר (לא בדין כמה סתם, כ"א) בדין הקרבה בכמה ע"פ נביא, מובן גם הקישור של סיום המס' להתחלתה: „כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים

סימן לה

מצות מזוזה

והנה בהודעת השכר משתוה מצות מזוזה עם עוד מצוות מסוימות שהתורה הודיעה את שכרן בפירוש (כמו כיבוד או"א³, וכיו"ב⁴). אבל במצות מזוזה אנו

א. במור יו"ד סימן רפה — בנוגע למזוזה: „וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו וכו'"¹. וכן הובא לפסק דין בשו"ע².

ו"ל שהיא פעולה נמשכת. (43) ולהעיר מ"ש הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו הט"ז) בנוגע לקדושת המקדש וירושלים: „שכינה אינה בטילה לעולם".

1) שבת לב, ב. וצ"ק מאי קמ"ל הש"ך. 2) שם. ובטור שם מוסיף „שהבית נשמר על ידה" ומפרש בב"י (בפי' הראשון *) ש, הוא נס נגלה". 3) יתרו כ, יב. ואתחנן ה, טז. 4) וראה ספרי עקב (יא, יט. הובא ברש"י), וכן לחד מ"ד שבת שם — ד, למען * וגם לפי' השני כן הוא, אלא שאין זה מספיק לבאר שעי"ז תהי' „גדולה מזה" בעיני האדם.

שם: הש"ך: וז"ל (יו"ד שם ס"ק ב — עמ"ש בשו"ע: יאריכו ימיו כו'): דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם. הערה 2: ובמור שם. . . ככ"י: וז"ל (בהמשך להמובא בפנים הסימן): וגדולה מזו, שהבית נשמר על ידה כו'. ובבית יוסף: ואע"ג דיותר חביב לאדם אריכות ימים משמירת הבית, משום דאריכות ימים הוא נס נסתר ושמירת הבית הוא נס נגלה, שהדרים בשאר בתים שאין בהם מזוזה נוזקים והדר בבית שיש בו מזוזה נצול — קרי לשמירת הבית גדול. א"נ משום דשמירת הבית הוא היפך מנהג מלך של ב"ו שהוא מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, קרי לי' גדול.

שוה"ג שם: לפי' השני: נעתק בפיענוח הקודם.

הערה 4: וראה ספרי עקב (יא, יט): מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מדבר עמו לשון הקודש ומלמדו תורה ואם אין מדבר עמו לשון הקודש ואינו מלמדו תורה ראוי לו כאלו קוברו שנא' ולמדתם אותם את בניכם לדבר בהם [וגו'] למען ירבו ימיכם] אם למדתם אותם את בניכם ירבו ימיכם וימי בניכם וכו'.

שם: הובא ברש"י: עדהג"ל בספרי.

שם: לחד מ"ד שבת שם: (בהמשך להנ"ל בפיענוח הראשון להערה 1): פליגי בה ר' חייא בר אבא ור' יוסי חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורה, למ"ד בעון מזוזה מקרא נדרש

בשמיני דידהו דהוה ר"ח כדאמרינן במס' שבת (דף פז, א) בראשון באחד לחודש ותנא אותו היום נטל עשר עטרות כו' והקריב עגל בן בקר לחטאת הכא נמי הקריב פר בר"ח).

שם: רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ב הי"ד מ"ז: וז"ל בהי"ד: כל שיעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל ומנין אותן הקרבנות וסדרי העבודה הכתובים שם כולם מלואים הן ואין נוהגין לדורות אלא הנביא צוה ופירש כיצד יהיו מקריבין המלואין עם חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי. ובהט"ו: וכשם שהקריבו הנשיאים בחנוכת המזבח דברים שאין כמותן לדורות והקריבו בשבת כך הנשיא מקריב חנוכתו בשבת לעתיד כאשר מפורש שם, וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרה הבאים מהשבי מלואים היו ואינן נוהגין לדורות.

הערה 43: ממ"ש הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו הט"ז): וז"ל: ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא. . . לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה וכו' (— כפנים ההערה).

הערה 1: שבת לב, ב: ת"ר בעון. . . בנים מתים. . . פליגי בה ר"מ ור"י, חד אמר בעון מזוזה. . . בשלמא למ"ד בעון מזוזה דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך, וכתוב בתרי' למען ירבו ימיכם וימי בניכם כו'.

מוצאים ענין נוסף שאינו במצוות אחרות :

אמרו חז"ל⁵ — ומובאים דכריהם בטור (שם) —
שע"י מזוזה הקבועה בפתח הבית הקב"ה שומר את
הבית: „מלך בוד" מבפנים ועבדיו שומרים אותו
מבחוץ ואתם ישינים על מטתכם והקב"ה שומר אתכם
מבחוץ"⁶ ;

והנה שמירה זו הנפעלת ע"י מצות מזוזה אינה
ענין של שבר מצוה, אלא זהו (כמוסבר בב"ח ז) „הנאה

וריוח מגוף המצוה עצמה. . . נוסף לו על השכר כו' ."
וכזה מסביר הב"ח מ"ש הטור שזה שהבית נשמר ע"י
המזוזה הוא „גדולה מזו" — מהשכר דלמען ירכו
וגו'⁸, יאריכו ימיו כו' — כי זהו הנאה מגוף המצוה
עצמה.

ויתירה מזו: ענין השמירה אינו „הנאה וריוח"
צדדיים ממצות מזוזה, אלא זהו עיקר במצוות מזוזה,
ובלשון התוס'⁹: לשימור עביד¹⁰.

ירבו גו' " קאי גם על ת"ת. (5 ע"ז יא, א. מנחות לג, רע"ב. וראה ירושלמי פאה פ"א ה"א. זח"ב לו, רע"א * . זח"ג רסג, ב. רסו,
א. ועוד. (6 לשון הטור שם. (7 לטור י"ד שם. (8 וראה עוד ביאורים במ"ש בטור „גדולה מזה" — בב"י שם. פרישה
שם. ט"ז שם. ועוד. (9 מנחות מד, א ד"ה טלית. וראה רש"י פסחים ד, א ד"ה חובת. (10 וראה כד הקמח מזוזה: „לכך

* בלקוטי לוי"צ לזהר שם (ע' נט) מפרש מ"ש בזהר (כתוב שמי ושו"י לפתח) ד"קאי על השם שד"י שבחוץ המזוזה שהוא השומר, ר"ת שומר
דלתות ישראל". אבל בנצו"א שם (מרמ"ז שם) מפרש דקאי על כללות המזוזה שעולה שם אדנ"י. וגם בלקוטי לוי"צ שם כ' ד(רק) „יותר קרוב
לפרש" דקאי על שד"י (כי „לפירושו (הנצו"א) ששמי קאי על המזוזה גימט' אד", הרי תיבת מזוזה וכן שם אד' אין נכתב במזוזה ואיך אמר
כתוב שמי"), אבל אינו שולל פירוש הנצו"א. וי"ל דיש יתרון גם בפ"י הנצו"א, כי מפשטות לשון הזהר „כתוב שמי ושו"י לפתח" משמע,
דקאי (לא רק) על ענין פרטי במזוזה (שד"י, או אפילו „והי' שמבפנים וּשְׂדֵי־שִׁמְחוֹן שביחוד גימט' שם" — לקולו"צ שם. ומסיים ד„שוב מצאתי
כן ברמ"ז" — כ"א) על כללות ענין המזוזה. ויש לקשר זה דכללות ענין המזוזה הו"ע ד„כתוב שמי" (ועי"ז „אנא כו' לנטרא לך") — עם
המבואר בסידור (רעה, ב ואילך) דמזוזה כוללת כל המצות ושקולה כנגד כל המצות, כי היא בחי' או"מ כללי שלכן היא שומר כללי לשומר כל
אשר לאדם כו' — וע"פ הידוע (לקו"ת בהר מא, רע"ג. דרמ"צ קנב, ב. ד"ה אתה אחד תשי"ב פ"ב. ועוד) דמה שנקרא „שם" בלשון המקרא נקרא
אור בלשון הזהר והמקובלים, ואור הרי אין בו התחלקות (כי זה נעשה ע"י הכלים).

ובאך מעתה ועד עולם בגין דרזא דמזוזה איהו קאים תדיר
לפתחא וכו'. ע"ש.

שם: רסו, א: . . אמר קוב"ה לישראל כמה מקטרגין זמינין
לקבלייכו אשתדלו בפולחני ואנא אהא נטיר לכו לבר ואתון תהוון
זמינין בבתיכון מלגו וגימתי בערסיכון ואנא אהא נטיר לכו לבר
וסוחרני ערסייכו. . . ות"ח בשעתא דאינון זינין בישין קריבין
לפתחא דב"ג זקפן רישא ומסתכלין בשמא קדישא דאתחזי לבר . .
מגי' דחלין וערקין ולא קרבין לפתחא דב"ג. . . א"ר אבא כמה
חיילין קדישין זמינין בההיא שעתא דאנח בר נש מזוזה לתרע'י
כלהו מכרוי ואמרי (תהלים קיח, כ) זה השער לה' וגו', וכו'.
ע"ש עוד.

הערה 8: וראה עוד ביאורים במ"ש בטור „גדולה מזה" — בב"י
שם: נעתק לעיל בפיענוח להערה 2.

שם: פרישה שם: וז"ל: ואפשר דקאי אדסמיך ל' ובא לומר
לא זו שאינו מתים כשיש מזוזה, אלא אפי' אינו ניוזקין, משא"כ
כשאין שם מזוזה דמתים, כמ"ש לפני זה.

שם: פ"ז שם: וז"ל: ולי נראה דתחלה אמר שבמזוזה יש יהוד
שמו יתברך ובבואו ובצאתו יזכור יהודו יתברך, ועל זה אמר וכל
הזהיר בה דהיינו שתמיד זוכר יהודו ית' בזה זוכה להאריכות ימי
בניו, ואח"כ אמר אפי' אם אין האדם עושה כלום, אלא ישן על
מטתו, מ"מ גדולה המצוה הזאת דאפי' בעידנא דלא עסיק בה
מגינה עליו, וזה הפך ממה דאיתא בסוטה (כא, א) מצוה לא
מגינה עליה אלא בעדנא דעסיק בה, וכאן תמיד מגינה על הבית
בלי פועל האדם או, אלא שהוא ישן וכמו שסיים הטור כו'.

הערה 9: מנחות מז, א ד"ה פלית: בגמרא: טלית שאולה
כל שלשים יום פטורה מן הציצית כו'. ובתוס': דמדאורייתא
פטורה לעולם כדרשינן (חולין קלה, א) ראשית גו צאנך ולא
של אחרים הכי נמי כסותך ולא של אחרים, אע"ג דבמזוזה חייב
השוכר כדמסיק התם (שם, ב) דביתך לא אתא לאפוקי בית
אחרים. . . והיינו טעמא דלא מסתבר קרא למעוטי בית אחרים
דכיון דלשימור עביד ל"ש וכו'. ע"ש.

שם: וראה רש"י פסחים ד, א ד"ה חובת: בגמרא: . . ת"ש

לפניו ולא לפני פניו (רש"י: מקרא נדרש, למען ירבו ימיכם וימי
בניכם נדרש לפניו קאי אקרא דלקמי' דמשתעי במזוזה ולא לפני
פניו — ולמדתם אותם את בניכם) ולמ"ד בעון ביטול תורה מקרא
נדרש לפניו ולפני פניו (רש"י: ואף בעון ביטול תורה קאמר).

הערה 5: ע"ז יא, א: אונקלוס בר קלונימוס איגייר, שדר קיסר
גונדא דרומאי בתרי' וכו' כי נקטי ל' ואולי הוא מזוזתא [דמנחא
אפתחא] אותיב ידי' עלה ואמר להו מאי האי, אמרו ל' אימא לן
את, אמר להו, מנהגו של עולם מלך בשר ודם יושב מבפנים
ועבדיו משמרים אותו מבחוץ ואילו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא
משמרן מבחוץ שנאמר (תהלים קכא, ח) ה' ישמר צאתך ובואך
מעתה ועד עולם כו'.

שם: מנחות לג, רע"ב: אמר רבא מצוה להניחה בטפח הסמוך
לרה"ר. מאי טעמא, רבנן אמרו כדי שיפגע במזוזה [הגהת שטמ"ק:
במצוה] מיד, רב חנינא מסורה אומר כי היכי דתינטרי' (רש"י:
לכל הבית מן המזיקין). אמר רבי חנינא בוא וראה שלא כמדת
הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מלך יושב מבפנים ועם
משמרים אותו מבחוץ, מדת הקב"ה אינו כן עבדיו יושבין מבפנים
והוא משמרן מבחוץ שנאמר (תהלים קכא, ה) ה' שומרך ה' צלך
על יד ימינך.

שם: וראה ירושלמי פאה פ"א ה"ג: ארטבון שלח לר' הקדוש
חד מרגלי טבא אטמיטון (פנ"מ: חשובה מאד וממש לא הי' לה
אומד), א"ל שלח לי מילה דטבא דכוותה, ושלח ל' חד מזוזה,
א"ל מה אנא שלחי לך מילה דלית לה טימי, ואת שלחת לי מילה
דטבא חד פולר (פנ"מ: מטבע קטנה) א"ל. . . ולא עוד אלא דאת
שלחית לי מילה דאנא מגטיר לה ואנא שלחית לך מילה דאת דמך
לך והיא מנטרא לך דכתיב (משלי ו, כב) בהתהלכך תנחה אותך
וגו'.

שם: זח"ב לו, רע"א: . . עבד בר נש ביתא וקוב"ה אמר לי'
כתוב שמי ושוי לפתחך ואת שרי לגו ביתא ואנא אותיב לבר
בפתחך לנטרא לך כו'.

שם: זח"ג רפג, ב: פקודא למקבע ב"ג מזוזה לתרע'י למהוי
כל ב"ג נטיר מעם קב"ה כד נפיק ועייל ורזא ה' ישמר צאתך

הלימוד: „הקטנים וכו' אין מלמדין אותן אלא כו' זכדי לקבל שכר עד שתרכה דעתן ויתחכמו חכמה יתרה מגלין¹⁵ להן רז זה¹⁶ מעט מעט ומרגילין אותן לענין זה (דלשמה) בנחת כו' „ וכמו שמאריך בזה גם בפירושו למשנה¹⁷, שם כ' שאלו שעדיין אינם „משיגין האמת עד שיהיו כמו אברהם אבינו ע"ה” — „מזרזין אותם ע"ז ומחזקין כוונתם” שיעשו מצוות לשם שכרן.

אבל לאידך מוכן שכשמקיים מצוה רק לשם שכרה,

קבעה לנו תורה מצות מזוזה .. כדי שנתכוין אל העיקר הזה .. שהשמירה חלה בנו ושופעת עלינו וכו' „ עיי"ש בארוכה. (11) ע"ד ההלכה ראה חולין קי, ב. ירוש' ב"ב ספ"ה. (12) ראה פרש"י ר"פ אחרי. (13) פסחים ג, ב. וש"ב. (14) פ"י ה"ה (וכן בהל' ת"ת פ"ג ה"ה). והנה ברמב"ם כ', „בתורה” (כבירוש' חגיגה פ"א ה"ז) — אבל בפסחים שם — „בתורה ומצות”. וראה קו"א להל' ת"ת לאדה"ז (פ"ד ס"ג) דמבאר דעיקר החידוש הוא בתורה וצריך לאשמעינן, משא"כ במצות. (15) כ"ה בדפוסים שלפנינו. וי"ג „יתרה ואחר כך מגלים”, וי"ג „יתרה ומגלים” (רמב"ם ס' המדע, ירושלים תשכ"ד). (16) ראה שבת (פח, א) מי גילה לבני רז זה — הקדמת נעשה לנשמע. וי"ל דתלוי זב"ז. וראה לקו"ת במדבר יג, ד. (17) סנהדרין ר"פ חלק (סד"ה וכת

ולא אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, .. אלא כשמקיים המצות שלומד בתורה, רק שאינו לומד ומקיים לשם שמים אלא מיראת העונש בעוה"ב או אפילו בעוה"ז וכו' אבל אם אינו מקיים מה שלומד בקרא רשע .. וי"א (מנורת המאור וכ"ד הרמב"ם במ"ש לפיכך וכו' ודו"ק) שאעפ"כ לעולם יעסוק אדם בתורה כי מתוך שלא לשמה יוכל .. לבא לידי לשמה ללמוד ע"מ לשמור ולעשות וכו'. ע"ש. ובקו"א: עיין רמב"ם פ"ג הל' ה' לפיכך כו', ולכאז"ל צ"ע הא גם בשאר מעשים נמי אמרינן הכי לעולם יעסוק בתורה ובמצות כו' שבשכר מ"ב קרבנות כו' וגם הרמב"ם כ"כ סוף הל' תשובה גם בנשים שפטורות מת"ת, א"ו דבמצות א"ש שהמצוה נעשית כתקנה עכ"פ אלא שמחשבתו אינה לשם מצוה אבל בת"ת כשלומד ואינו מקיים מה שלומד הרי עליו נאמר ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי וסד"א שראוי לו שלא ילמוד קמ"ל דאפ"ה התלמוד מביא לידי מעשה לבסוף עכ"פ שהמאור שבה מחזירו למוטב וסופו ללמוד ולקיים לשמה כו'.

הערה 16: וראה לקו"ת במדבר יג, ד: וז"ל: והנה הכח הזה שניתן לבני ישראל עם קרובו להיות הגורם להמשיך רצונן ית' הוא ע"י שגילה רז זה לבני, שכל אחד מישראל יש לו בהסתר ובהעלם האהבה המסותרת לה' .. ועד"ז נתקן לנו התפלה למסור נפשו באחד, והעיקר למסור הרצון להיות ביטול הרצון מפני רצונן ית' בסור מרע ועשה טוב וקדש עצמך במותר לך וכן בעסק התורה יותר מרגילותו, כי העסק התורה אשר לפי הרגילות הוא דרך הטבע והוא כמצות אנשים מלומדה ועי"ז אי אפשר לעורר המשכת הרצון העליון שהוא בקרא טמירא דכל טמירין .. אלא ע"י התעוררות מקרב איש ולב עמוק למעלה מהטבע שעיי"ז יצא מנרתקו מהעלם אל הגילוי וכו'. ע"ש.

הערה 17: סנהדרין ר"פ חלק (סד"ה וכת החמשיית): וז"ל: .. ולפי שידעו החכמים ז"ל שזה הענין (קיום המצוות לשמה מאהבה) קשה עד מאוד ואין כל אדם משיג אותו .. לפי שאין כל בני אדם משיגין האמת עד שיהיו כמו אברהם אבינו ע"ה (שעבודתו היתה מאהבה, כמ"ש שם לפני"ו), ולכן התירו להמון כדי שיתישבו על אמונתם לעשות המצות לתקות השכר ולהנזר מן העבירות מיראת עונש ומזרזין אותם ע"ז ומחזקים כוונתם עד שישגי המשיג וידע האמת והדרך השלם מה הוא .. ואין ההמון מפסדין מכל וכל בעשותם המצות מיראת העונש ותקות השכר אלא שהם בלתי

ב. והנה מחמת היתרון הזה שבמצות מזוזה — שגוף המצוה היא שמירה — יש הילוק בין אופן הקיום דמצות מזוזה לאופן הקיום דשאר המצוות: בכלל, אין כוונת התורה כשמפרשת את שכר המצות לסיפור בעלמא, אלא היא — כפשוטו¹¹ של מקרא — לחזק¹² עי"ז ולזרז את קיום המצוות, והרי אמרו חז"ל¹³: לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אע"פ שלא לשמה כו', והרמב"ם מביא את זה להלכה בהל' תשובה¹⁴, והוא מסביר שכן מוכרח להיות סדר

המשכיר בית לחברו על השוכר לעשות לו מזוזה, התם הא אמר רב משרשיא מזוזה חובת הדר היא. וברש"י: חובת הדר — לפי שהיא משמרתו כו'.

הערה 11: ראה חולין קי, ב: .. אדחכי אייתוה לההוא גברא דלא הוה מוקר אבוה ואמי, כפתוהו אמר להו שבקוהו דתניא כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה, אין בית דין שלמטה מוזהרין עליה (רש"י: שמתן שכרה בצדה, למען יאריכון ימך, לכך פירש מתן שכרה לומר אם לא תקיימנה זהו עונשו שלא תטול שכר זה).

שם: ירושלמי ב"ב ספ"ה: כתיב מאזני צדק, מיכן אמרו חכמים כל מצוה שמתן שכרה בצדה (פני משה: כתיב מאזני צדק כו' והין צדק יהי לכם, ודרשו כשיהיו מאזני צדק וגו' יהי לכם ממון הרי מתן שכרה בצידה) אין ביי"ד מוזהרין עלי' (פנ"מ: שאם זה אינו רוצה לקבל השכר אין הבי"ד נזקקין לכך) וכו'.

הערה 12: ראה פירש"י ר"פ אחרי: וז"ל (עה"פ: וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימתו): מה ת"ל, ה' רבי אלעזר בן עזרי' מושלו משל לחולה, שנכנס אצלו רופא, אמר לו אל תאכל צונן .. בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן .. שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה ורזו יותר מן הראשון, לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן.

הערה 14: פ"י ה"ה: וז"ל: כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פורענות הרי זה עוסק שלא לשמה, וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שציוה בה הרי"ז עוסק בה לשמה ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה, ואפי' שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה לפיכך כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרכה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלין להם רז זה מעט מעט, ומרגילין אותן לענין זה בנחת, עד שישגיגוהו, וידעוהו ויעבדוהו מאהבה.

שם: וכן בהל' ת"ת פ"ג ה"ה: וז"ל: תחילת דינו של אדם אינו נידון אלא על התלמוד ואח"כ על שאר מעשיו, לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשמה בין שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

שם: כבירוש' חגיגה פ"א ה"ז: רב חונה אמר, למד תורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה את בא לשמה.

שם: וראה קו"א להל' ת"ת לאדה"ז (פ"ד ס"ג): בפנים שם:

הכורא ית' שצונו עלי'". והיינו שלא יכוון שהמזוזה לשם שמירה היא?

אבל — אין הטור כותב זה בלשון של איסור, וגם לא מסתבר שהטור בא לומר כאן שבכלל אין צריך לחשוב בקיום מצות מזוזה שהיא שמירה, כי, כנ"ל, אם אופן קיומה הוא דוקא ע"י פעולה המורה שענינה הוא שמירה, עאכ"כ שמותר לחשוב מחשבה כזו,

אלא שהוא בא לשלול שבקיום מצות מזוזה לא צריכה להיות הכוונה שעושה אותה לשם תועלת השמירה שיש מהמצוה, כי הי' מקיים אותה באותו חשק ובאותו הידור גם אם לא הי' בה כלל ענין של שמירה, אלא בכדי, "לקיים מצות הכורא ית'"; אבל לאידך מותר לחשוב בעת עשיית המצוה, שהמצוה היא זה שהקב"ה ציווה שיהודי יעשה שמירה על ביתו —

ואפילו כשעושה המצוה רק משום תועלת השמירה שבה בלבד, הרי קיים המצוה (אלא שכאופן ד) שלא לשמה, שגם אז (במצבו בדעת וחכמה וכו') הרי כנ"ל (בלשון הרמב"ם): "מזרזין אותם ע"ז ומחזקים כוונתם".

ד. ולכאורה אפשר להקשות ע"ז: פסק הרמב"ם²⁵ (והטור²⁶ מביא את זה): "אלו שכותבין מכפנים

חסר בשלימות קיום המצוה, מכיון שזהו שלא לשמה. ויתירה מזו: אפילו כשעושה מצוה בכדי לקיים, "מצות כוראו"¹⁸, אבל כוונתו כזה היא, "גם להנאת עצמו" — כגון שנותן צדקה, "בשביל שיחי' בני או שאחי' בן עוה"ב"¹⁹, הנה אע"פ שהוא צדיק גמור (בדבר זה²⁰) — מ"מ אין זה קיום המצוה באופן של שלימות²¹.

משא"כ בענין השמירה של המזוזה י"ל שמכיון ש(אי"ז שכר המצוה, אלא) תוצאה (וחלק) מהמצוה עצמה, אי"ז חסרון בשלימות הקיום כשעושה המצוה לשם השמירה, שהרי זהו מעניני המצוה; ויתירה מזו זהו מטרת המצוה, כנ"ל מהתוס' ד, "לשימור עביד". ויתירה מזו: אחד הטעמים²² שצריך לקבוע את המזוזה בטפח הסמוך לרה"ר הוא, "כי היכי דתינטרי", והיינו שלא זו בלבד שיכול להרהר במחשבה בעת קביעת המזוזה שהמזוזה שמירה היא, אלא שענין זה קובע אופן קיום המצוה, וזה בא במעשה בפועל²³ — כמו שמובא בטור²⁴ שם בהמשך דבריו.

ג. ולכאורה אפשר להקשות ע"ז: הרי הטור בעצמו מסיק שם (לאחר שמביא את הדין הנ"ל): "ומ"מ לא יהי' כוונת המקיימה אלא לקיים מצות

התמיחה). וראה כתר שם טוב (קה"ת) נו, א. (18) ל' רש"י פסחים ה, ריש ע"ב ד"ה ה"ז. וראה תוס' שם ד"ה שיזכה. (19) פסחים שם, סע"א ואילך. (20) ל' רש"י שם. ועד"ז ברש"י ב"ב י, ב ד"ה ה"ז. (21) ראה עיון יעקב לע"י פסחים שם. (22) מנחות לג, ריש ע"ב. (23) וכן כותבים שם שד"י מבחוץ שהוא ר"ת, "שומר דלתות ישראל" (סידור האריז"ל (כוונת מזוזה). משנת חסידים מס' מזוזה פ"ג מ"ט. ובכל בו הל' מזוזה (הובא בד"מ יו"ד סרפ"ח): שומר דירת ישראל, ובזח"ג רסו, א (וראה שם עו, ב): "שד"י מלבר למהוי גטיר ב"ב מכל סטרין מלגאו ומלבר". וראה בחיי ואתחנן ו, ט. וראה דרכי משה (ורמ"א) יו"ד סו"ס רפה: "יניח ידו כו' ויאמר ה' שומרי כו'". ועוד. (24) יו"ד שם. (25) הל' מזוזה פ"ה ה"ד. (26) יו"ד סו"ס רפה.

מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמין את הרב על מנת לקבל פרס, היינו ככה"ג שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה תוהא ומתחרט על הצדקה שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט ה"ז צדיק גמור כו'.

הערה 21: ראה עיון יעקב לע"י פסחים שם: וז"ל: מפני מה אין פירות גנוסר בירושלים, גראה דסמיך ענין זה דלא תימא הלא לפעמים חזינן דשלוחי מצוה גם כן גיזוקין, לזה מסמיך האי מימרא לומר דלכך עולי רגלים אינן נזוקין שעלייתם לשמה, משא"כ בעושיין שלא לשמה.

הערה 23: וראה שם עו, ב: וע"ד בר נש דאשתכח בפתחא דביתיה שמא קדישה שדי בכתרין עלאין, כלהן ערקאן ואתרחקו מגיה כו', ע"ש.

שם: וראה בחיי ואתחנן ו, ט: וז"ל: ומטעם זה נקראת בשם מזוזה שהוא במספר שם אל"ף דל"ת, והוא ג"כ נקרא שומר ישראל וכן המזוזה תשמור האדם מבחוץ והוא בפנים, ולפי פשוטו טעם היותנו כותבין שם של שדי במזוזה לפי שהעו"ה חושבים שהצלחת הבתים תלוי' במערכת הכוכבים ומפני שהשם הזה משדד ומנצח

שלמים, ואולם זה טוב להם עד שיהי' להם כח והרגל והשתדלות בעשיית התורה ומזה יתעוררו לדעת האמת ויחזרו עובדים מאהבה, וזה מה שאמרו ז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

שם: וראה כתר שם טוב (קה"ת) נו, א: .. והשיב הבעש"ט זלה"ה שזהו ענין הגבהות שמתחלה אם האדם מתנהג בדרך לא טוב והוא רחוק מהשי"ת התחלת תיקונו הוא מצד הגבהות ושלא לשמה כמו להתפארות או עה"ב שזהו ג"כ גבהות נסתר שחושב שראוי שישלם לו הש"י שכר על מעשיו וחושב א"ע שעושה איזה דבר למענו. . והותר לו לאחוז הגבהות והתפארות ויעשה שלא לשמה ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה וכו'. ע"ש.

הערה 18: ל' רש"י פסחים ח' ריש ע"ב ד"ה ה"ז: בגמרא: האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני או שאחי' בן העוה"ב, הרי זה צדיק גמור. וברש"י: בדבר זה, ולא אמרינן שלא לשמה עושה אלא קיים מצות כוראו שצוהו לעשות צדקה, ומתכוין אף להנאת עצמו שיזכה בה לעולם הבא או שיחי' בניו. שם: וראה תוס' שם ד"ה שיזכה: וז"ל: והדתנן (אבות פ"א

ש, "הכריא שקרא פסוקין כו' כדי שתגן כו' ה"ז מותר", דהיינו שמותר להשתמש בד"ת בתור הגנה ולא אמרינן שע"ז עושה מהתורה קמיע של הניית עצמן וכו'.

אלא הרמב"ם בעצמו מסביר את הדברים בהוספתו (לאחר התיבות, כאילו הוא קמיע של הניית עצמן): "כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם":

מה שהם כותבים במזווה שמות המלאכים וכו' (למרות שהמזווה עצמה שמירה היא) מוכיח שלדידהו אין המזווה ענין של מצוה כלל — כי מה מקום להוסיף (במצותו³⁰ וב) שמירתו של הקב"ה (?), כי אם "קמיע של הניית עצמן", שזהו לצורך הנאותיהם שלהם, שהם "הבלי העולם";

ולכן זהו טפשות, כי המזווה היא שמירה רק מחמת שהיא מצוה והיא פועלת את השמירה, והם (בהוספתם במזווה) פועלים וחושבים שהשמירה אינה מהמצוה, אלא מקמיע של הניית עצמן, שמהאי טעמא מסתבר להם שזהו דבר המהנה בהבלי העולם, ולכן אין להם חלק לעוה"ב, ע"ד שמצינו³¹ שאלו ש"עושין דברי תורה רפואת גוף" הם, בכלל הכופרים בתורה" כי התורה אינה אלא "רפואת הנפשות"³².

משא"כ כשהמזווה כשרה ואינו מוסיף בה כלום, אלא שבעת קיום המצוה יש במחשבתו שהוא עושה

שמות המלאכים.. הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעוה"ב שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה וכו' כאילו הוא קמיע של הנאת עצמן וכו' —

והיינו שזה שהמזווה נחשבת לקמיע של הנאת עצמן (לשם שמירה) הנה לא זו בלבד שזהו ענין דשלא לשמה, אלא גם טפשות, ויתירה מזו — ה"ה בכלל מי שאין להם חלק לעוה"ב²⁷ ?

[מ"ש הרמב"ם שבטלו המצוה (שהמזווה פסולה), אינו שייך בנדו"ד, כי הפסול הוא (לא מחמת שעשו מצוה גדולה כו' כאילו הוא קמיע כו', אלא) מחמת שהוסיפו (שמות המלאכים וכו') בפנים המזווה, והרמב"ם פסק בהלכה שלפנ"ז: הוסיף מבפנים אפילו אות אחת הרי"ז פסולה²⁸;

ומה שהרמב"ם ממשיך "שעשו מצוה גדולה וכו'" (אינו טעם אלא) זהו הוספה על "בטלו המצוה", והסברה ונתינת טעם על "ה"ה בכלל מי שאין להם וכו'"]

ה. אבל באמת אי אפשר לפרש בהלכה זו ברמב"ם שהאיסור תוכנו רק זה שמכוון שלא לשמה (להשתמש במזווה לצורך שמירה להניית עצמן) — כי נוסף לזה שקשה לומר שמחמת זה יקרא טפש — שהרי לשימור עביד (כנ"ל) — ובפרט עד שה"ה בכלל מי שאין לו חלק לעוה"ב — שהרי הרמב"ם²⁹ פסק בפירוש

(27) ראה שד"ח כללים מ"ם כלל קיד. (28) וראה רא"ש סוף הל' מזווה שלו (ועד"ז בפסקי הרא"ש לרי"ף הל' מזווה בסופם) — נעתק בטור שם — דכתב רק, "שבפנים אין להוסיף מאומה כו' לפי שנראה כאילו כו' קמיע לשמירה כו'", ולא כתב שע"ז, "בטלו המצוה" — כי לא הביא (ועד"ז בטור שם) בכלל פסק הרמב"ם ד, הוסיף מבפנים אפילו אות אחת ה"ז פסולה" (ועד"ז בשו"ע וברמ"א (שם) כ' רק דאסור להוסיף מבפנים, ולא שהמזווה נפסלת ע"ז). ואכ"מ. (29) הל' ע"ז פ"א ה"ב. (30) משא"כ כש, כותבים.. מבחוץ.. שד"י" — ד, אין בזה הפסד לפי שהוא מבחוץ" (רמב"ם הל' מזווה שם). (31) רמב"ם הל' ע"ז שם. (32) ברא"ש (שצויין בהערה 28) כ' בקיצור ד, בפנים אין להוסיף מאומה כו' שנראה כאילו מכיון לעשות לו קמיע לשמירה" — ומדהשמיט (ממ"ש הרמב"ם): (א) דאין לו חלק לעוה"ב, (ב) שהוא טפש, (ג) שחושב שהוא, "דבר המהנה בהבלי העולם" — משמע, שמצד זה לחוד שמכוין שהמזווה היא שמירה אסור, אבל מזה שמדגיש "קמיע לשמירה" מוכח, דהאיסור הוא רק כשמכוין שהמזווה אינה מצוה כ"א "קמיע" כבפנים [וסיום דברי הרא"ש, "אלא יעשה המצוה כתיקונה לקיים מאמר הבורא ית' והוא ישמרנו וצלנו * על יד ימיננו" — ה"ז גופא כוונת האדם, שעושה מצוה שע"י, הוא ישמרנו וכו'"], ומה שהשמיט הרא"ש כהנ"ל — כי איירי גם כשאינו מכיון שהמזווה היא * בפסקי הרא"ש להרי"ף: ויצילנו. ובטור: והוא שומרנו והוא יצילנו.

שם: ורמ"א: וז"ל (לאחר שמביא בקיצור סוף דברי מהרי"ל הנ"ל בפיענוח הקודם): וכן כשיכנס אדם לבית יניח ידו על המזווה.
הערה 27: ראה שד"ח כללים מ"ם כלל קיד: שם הסיק שעפ"י דברי הרמב"ם המובאים בפנים הסימן — אין לקבוע מזווה במקום שפטור מזה, אע"פ שאין בזה משום הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט, ע"ש בארוכה.

המערכת ע"כ נכתוב אותו לרמוז כי ממנו השפע והטוב נכנס אל הבתים לא מן המערכה, וכו'.

שם: וראה דרכי משה: וז"ל: כתב מהרי"ל הרוצה שילך לדרך חוץ לעיר כשיוצא יניח ידו על המזווה ויאמר בשמך טל אטלה כי טל בגי' כוזו, ובכל עת שיצא מן הפתח יניח ידו על המזווה ויאמר ה' שומרי ה' צלי על יד ימיני ה' ישמור צאתי ובואי מעתה ועד עולם, וענין הנחת יד שכתב מוזכר בהדיא בפ"ק דע"ז (י"א, א).

שהוא מכוון לקיים מצותו של הקב"ה שציוה לקבוע שמירה על פתח הבית — הרי הוא מקיים את המצוה בשלימותה.³⁵

אותה מחמת שהוא רוצה בשמירתה שלא המצוה³⁶, הרי"ז לכל היותר בגדר קיום המצוה שלא לשמה³⁴. ובפרט כשעושה כן לא רק לשם השמירה, אלא

סימן לו

ספירת העומר

ספירת העומר וקביעות חגה"ש לעובר קו התאריך

המסור בידנו שחודש ניסן הוא מלא לעולם וחודש אייר הוא חסר לעולם, יהי' חג זה בששה בסיון... לפיכך¹ אנו אומרים בשבועות זמן מתן תורתנו שבו² בסיון ניתנה התורה לישראל². אבל בזמן

א. בשו"ע אדה"ז סי' תצד ס"א: „כיום חמשים לספירת העומר הוא חג השבועות... שנאמר תספרו חמשים יום והקרכתם וגו' וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש וגו'. ולפי חשבון קביעת החדשים

קמיע כו' דמ"מ אסור להוסיף בפנים המזוזה כי „נראה כאילו מכוין כו'". (33 ולהוסיף: אם לא הוסיף שמות המלאכים כו', גם אם כיוון שהמזוזה היא „קמיע של הניית עצמן... דבר המהנה כהכלי העולם", אין ברורה דעת הרמב"ם האם עי"ז נפסלת המזוזה, דאפי"ל דאף שהעושה כן הוא טפש ואין לו חלק לעוה"ב, מ"מ, המזוזה כשירה. וראה לעיל הערה 28. (34 ומ"ש בכס"מ (להל' מזוזה שם) בתל"ה: „וגם אין הכוונה בעשייתה לשמור הבית אלא צריך שיכוין לקיים מצות הקב"ה וממילא נמשך שתשמור הבית" — י"ל דאין כוונתו שזהו האיסור וה„טפשות", כ"א בא לתרץ מ"ש הרמב"ם „שעשו כו' כאילו הוא קמיע של הניית עצמן כו'", דלכאורה משמע שבפועל אינה (שהמזוזה אינה שמירה כו') — ועל זה כותב ב' ענינים: (א) „דאין הכי נמי שהמזוזה שומרת הבית כשהיא כתובה כתקנה לא * המלאכים הכתובים בה מבפנים" — היינו, שמזוזה זו (שהוסיף בה שמות המלאכים כו') אינה שמירה. (ב) „וגם אין הכוונה בעשייתה כו' אלא צריך שיכוין לקיים מצות הקב"ה וממילא נמשך שתשמור הבית" — דגם מזוזה כשירה אינה „קמיע" כ"א מצוה, וע"י המצוה „ממילא נמשך שתשמור הבית" [בסגנון אחר: זה ש„ממילא נמשך שתשמור הבית" הוא ג"כ חלק מהמצוה. וע"ד הנ"ל הערה 32 בדעת הרא"ש]. (35 וראה רמב"ם שם (נעתק לעיל הערה 30) בנוגע לכתיבת שם שד"י מבחוץ ד„אין כזה הפסד" — אף שענינו שמירה, כנסמן לעיל הערה 23.

(1) ודלא כמ"ש בדברי נחמי' השלמת שו"ע אדמוה"ז סי' תקפא בקו"א, שגם כשחל עצרת בה' בסיון אומרים „זמן מ"ת" מצד המשכת שער הנו"ן. ומה שביאר שם דאף שמ"ת בפעם הראשונה הי' ביום הנ"א לעומר מ"מ הזמן דמ"ת בכל שנה הוא ביום הנ' דוקא, לפי שגם אז ראוי' היתה לינתן ביום הנ' אלא שמצד איזה טעם ניתנה בפועל ביום הנ"א — צע"ק, שהרי כל הענינים חוזרים וניעורים בכל שנה, וא"כ, בכל שנה מתעוררים ב' הענינים, ראוי לינתן התורה ומ"ת בפועל, כל אחד, באותו הזמן שהי' בפעם הראשונה. (2) דהלכה כרבנן. ודלא כמ"ש בדברי נחמי' שם (ומה שהוכיח שם מ"ש בס"י ת"ל שישראל יצאו ממצרים בה' בשבת,

* הטעם שהכס"מ מוסיף „לא המלאכים וכו' ואינו מסתפק במ"ש „שהמזוזה שומרת הבית כשהיא כתובה כתקנה" (וכאן אינה כתובה כתקנה שהרי הוסיף בפנים המזוזה) — כי באם היו המלאכים שומרים: (1) הרי מזוזה זו היא קמיע ג"כ — היפך ממשיכ דרך „כאילו". (2) אין הכרח שעשו המצוה קמיע — כ"א רק שמות המלאכים.

לחומרא. ומה שקשה עוד דהתורה ניתנה ביום נ"א לספירה דהא יצאו ממצרים ביום ה' והתורה ניתנה בשבת. כבר תירץ הי"מ דבא לרמוז לנו י"ט שני של גליות כו'. ובדברי נחמי': „עוד נראה יותר דלא כהמ"א (סי' תצ"ד [הנ"ל]) אלא דהלכה לגמרי כר"י, כי ביו"ד סי' קצו ובראשונים שם משמע ודאי דמדינא קיי"ל כחכמים דו' עונות בעינן, ולא לחומרא בלבד, ע"ש... ומה שאומרים בשבועות זמן מתן תורתנו, הנה באמת בלא"ה דוחק גדול לומר דזה אינו כ"א לרבנן ולא לר"י כמ"ש המ"א, שהרי עיקר הטעם שקבע ה' חג השבועות בחמשים לעומר הוא מפני שבו זמן מתן תורתנו (כמ"ש בספרים)... אלא ודאי ע"כ לומר דשבועות שהוא חמשים יום לעומר הוא זמן מ"ת לכר"ע (ואף אם אירע בה' בסיון), והיינו ע"כ עפ"י מ"ש בספרים דמ"ש זמן מתן תורתנו הכוונה שבו הוא עת זמן

הערה 1: כמ"ש בדברי נחמי' השלמת שו"ע אדמוה"ז סי' סי' תקפא בקו"א: בשבת פו, ב: ת"ר בששי בחודש ניתנו עשה"ד לישראל. רבי יוסי אומר בשבעה בו וכו'. ובסוגיא שם דלר"י פולטת שכבת זרע טהורה (רק) אחר ו' עונות (יום או לילה נקרא עונה). ולרבנן אחרי ג' עונות. ע"ש (ובמחצית השקל על המג"א דלקמן). ובמג"א סי' תצד בתחילתו, וז"ל: קשה לי האיך אנו אומרים בשבועות זמן מתן תורתנו הלא קיי"ל כר' יוסי דאמר בו' בסיון נתנה תורה, דהא קיי"ל דבעי לפרושי ו' עונות כמ"ש ביו"ד סי' קצו. ולדידן לעולם שבועות בו' בסיון. ובאמת הרמב"ם פרק ה' מהלכות אבות הטומאה פסק דא"צ לפרוש רק ג' עונות, וכתב הכס"מ בגירסת הרמב"ם והרשב"א דחכמים ס"ל ג' עונות ופסק כוותיהוה. ע"ש. וא"כ מנהגנו הוא על פי הרמב"ם, ומ"ש ביו"ד כר' יוסי היינו